

ПРОБЛЕМА ТАЙВАНЮ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВРЕГУЛЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

THE PROBLEM OF TAIWAN AND THE PROSPECTS OF ITS SETTLEMENT IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Бучин М.А.,

*доктор політичних наук,
професор кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

Тиндик У.М.,

*студентка 4 курсу Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті досліджено суть та особливості проблеми Тайваню в сучасних міжнародних відносинах. Автори розкривають історичні особливості формування відносин між Китаєм і Тайваню. Показано, що значною мірою китайсько-тайванські відносини визначаються партійною приналежністю керівництва Тайваню, відтак із зміною глави Китайської Республіки мінялися і відносини країни з Китаєм. Автори відзначають, що з приходом до влади у 2016 р. у Тайвані Демократичної прогресивної партії китайсько-тайванські відносини суттєво погіршилися. Більше того, на сучасному етапі цілком реалістичним розглядається сценарій військової інтервенції з боку Китаю проти Тайваню у майбутньому.

Автори наголошують на тому, що між російсько-українськими та китайсько-тайванськими відносинами можна провести певні паралелі. Це пов'язано із асиметричністю відносин між країнами, наявністю претензій з боку одних країн (Китай та Росія) на домінування над іншими (Україна і Тайвань відповідно) та ін. Відтак автори зазначають, що певні паралелі можна провести і між російсько-українським конфліктом, з одного боку, та потенційним китайсько-тайванським конфліктом, з іншого боку. Це зумовлює пильну увагу, яку приділяє керівництво Тайваню війні на території України.

У статті наголошується на тому, що російсько-українська війна стала чинником, який значною мірою буде впливати на можливість розв'язання китайсько-тайванської війни. Однак це залежатиме як від результатів російсько-української війни, так і від реакції міжнародної спільноти і, насамперед, від дій США, які є основним союзником Тайваню. Автори наголошують, що зменшуватиме ймовірність китайської інтервенції проти Тайваню перемога України та активна роль у протидії російській агресії з боку США і міжнародної спільноти. Натомість збільшуватиме шанси на китайсько-тайванську війну поразка України при пасивній ролі Америки та Європи.

Ключові слова: Тайвань, КНР, конфлікт, російсько-українська війна, Україна, Росія, асиметричні відносини.

The article explores the essence and features of the problem of Taiwan in modern international relations. The authors reveal the historical features of the formation of relations between China and Taiwan. It is shown that Sino-Taiwanese relations are largely determined by the party affiliation of the Taiwanese leadership, so with the change of the head of the Republic of China, the country's relations with China have also changed. The authors note that in 2016, when the Democratic Progressive Party came to power in Taiwan, Chinese-Taiwanese relations deteriorated significantly. Moreover, the scenario of China's military intervention against Taiwan in years to come is quite realistic at the present stage.

The authors accentuate that certain parallels can be drawn between Russian-Ukrainian and Sino-Taiwanese relations. This is due to the asymmetry of relations between countries, the presence of claims by some countries (China and Russia) for dominance over others (Taiwan and Ukraine), and the like. Thus, the authors indicate that certain common features can also be noted between the Russian-Ukrainian conflict, on the one hand, and the potential Chinese-Taiwanese conflict, on the other hand. This leads to the close attention paid by the Taiwanese leadership to the war in Ukraine.

The article emphasizes that the Russian-Ukrainian war is a factor that can significantly influence the transformation of the Chinese-Taiwanese conflict into a full-scale war. However, this will depend on the results of the Russian-Ukrainian war, as well as on the reaction of the international community and, above all, on the actions of the United States, which is Taiwan's main ally. The authors claim that Ukraine's victory and active role in countering Russian aggression by the United States and the international community will reduce the likelihood of Chinese intervention against Taiwan. Instead, Ukraine's defeat as well as the inaction of America and Europe will increase the chances of a Chinese-Taiwanese war.

Key words: Taiwan, China, conflict, Russian-Ukrainian war, Ukraine, Russia, asymmetric relations.

Постановка проблеми. Найбільш впливовими у світі країнами сьогодні є США та КНР. Відносини між ними є чи не найскладнішими і найсуттєвішими для всього міжнародного співтовариства. Після падіння біполярної системи наприкінці 20 століття США залишалися єдиною наддержавою в міжнародному просторі. Проте протягом перших

двох десятиліть 21 століття Китайська Народна Республіка склала Вашингтону серйозну конкуренцію. Вона розвивалася настільки швидкими темпами, що ані Сполучені Штати Америки, ані світова спільнота не змогли підготуватися до появи нового комуністичного гравця з титулом наддержави. Крім того, Китай вже встиг стати «двигуном

світової економіки» і змусити США відставати. Країна, чию думку повністю ігнорували 20 років тому, тепер диктує власні правила та втілює свої амбіції. У контексті американсько-китайських відносин, мабуть, найважливішою проблемою є Тайвань. Тайванський фактор справив значний вплив на стратегію Вашингтону щодо стримування Пекіну як військово-політичного конкурента і суперника в регіоні і залишається ключовим фактором у формуванні політичних і військових відносин між Джо Байденом і Сі Цзіньпінем.

Проблематика дослідження актуальна і з огляду на наявність певних паралелей між російсько-українською війною та можливим конфліктом між Тайванем і Китаєм у майбутньому. Така взаємопов'язаність, з одного боку, робить російсько-українську війну чинником, який визначатиме значною мірою майбутнє Тайваню. З іншого боку, Тайвань зацікавлений в перемозі України та надає їй активну допомогу і підтримку, сприяючи таким чином і реалізації власних інтересів. Зважаючи на сучасний характер явищ, що аналізують, проблематика публікації є актуальною та вимагає комплексного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою для нашого дослідження стали аналітичні та наукові статті зарубіжних і вітчизняних експертів та вчених. Серед зарубіжних науковців можна виокремити, зокрема, А. Габуєва та С. Сергійчука. Серед вітчизняних дослідників питанню проблеми Тайваню приділяли увагу такі науковці та аналітики, як Н. Бутирська, О. Шевченко, О. Шевчук та ін. Вони розглядали історію розвитку китайсько-тайванських відносин, суть та особливості сучасного конфлікту між Китаєм і Тайванем, перспективи його врегулювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу дослідників до проблеми Тайваню, такому її аспекту, як вплив на неї російсько-української війни, присвячено значно менше уваги науковців. Це можна пояснити новизною цього аспекту проблеми, що дає підстави припустити, що ця сторона питання стане предметом майбутніх наукових досліджень. Крім того, проблема Тайваню залишається невирішеною, вона трансформується, відтак потребує більш комплексного політологічного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета публікації – здійснити наукове дослідження проблеми Тайваню та перспектив її врегулювання на сучасному етапі у контексті російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Китайська Республіка була заснована на материковому Китаї в 1911 році під час Сінхайської революції. У 1949 році, після розгрому від комуністичних сил Мао Цзедуна, колишнє центральне

керівництво на чолі з лідером націоналістів Гоміндану Чан Кайші відійшло на острів і оголосило про створення на Тайвані Китайської Республіки. 1 березня 1950 року лідер Гоміндану оголосив себе президентом Китайської Республіки на Тайвані і головнокомандувачем збройних сил Китаю, зосередивши всю владу на острові. Місто Тайбей набуло статусу «тимчасової» столиці «Китайської республіки» [1, с. 31].

Суттєва конфронтаційна напруга – так можна охарактеризувати відносини між двома берегами Тайванської протоки. Проте розпад біполярної системи та внутрішньополітична трансформація на Тайвані (перехід від авторитарної до демократичної моделі розвитку) знизили «ступінь напруженості» у китайсько-тайванських відносинах. Каменем зіткнення позиції керівництва Китаю є принцип «одна країна, дві системи», який був перевірений під час приєднання Гонконгу (1997) і Макао (1999).

У 21 ст. рівень конфліктності між КНР та Китайською Республікою то зростає, то знижувався, корелюючись, насамперед, із перемогою на Тайвані представників тих чи інших політичних сил. До прикладу, на початку 21 століття внутрішньополітичний процес на Тайвані негативно вплинув на переговори двох сторін. Кандидат від Демократичної прогресивної партії Чень Шуйбянь переміг на виборах президента Китайської Республіки на Тайвані в березні 2000 р., заявивши у своїй передвиборній програмі про намір добиватися визнання незалежності острова [2, с. 74].

3 серпня 2002 р. він виступив із заявою, в якій закликав до референдуму про незалежність острова від материкового Китаю. Ч. Шуйбянь також наголошував на необхідності прийняття закону, який міг би спочатку реалізувати «право Тайваню на самовизначення». Офіційна відповідь Пекіна на заяву Тайваню була негайною. «У світі є лише один Китай; материк і Тайвань входять до складу одного Китаю. Ми не будемо терпіти поділ суверенітету та територіальної цілісності Китаю», – заявив чиновник МЗС Китаю [2, с. 74-75].

«Потепління» китайсько-тайванських відносин стало можливим в результаті більш поміркованої позиції новообраного президента Тайваню Ма Інцзю, політика якого кардинально відрізняється від діяльності його попередника Ч. Шуйбяня. У промові на своїй інавгурації 20 травня 2008 р. Ма Інцзю охарактеризував своє обрання «історичною можливістю» для Тайваню та материкового Китаю і сподівався, що обидві сторони скористаються можливістю для спільного діалогу. Крім того, Ма Інцзю назвав свою країну «Китайською республікою», а не «Тайванем», даючи зрозуміти, що він не є прихильником ідеї незалежності острова і готовий повернутися до консенсусу 1992 року та визнання китайської єдності [3].

Чергове погіршення китайсько-тайванських відносин відбулося у 2016 р. Підтримка Демократичної прогресивної партії збільшилася на виборах у січні 2016 року, коли Цай Інвень здобула перемогу над кандидатом від Гоміндану Еріком Чу. Частково це сталося через невдоволення економічною політикою Гоміндану, через побоювання, що адміністрація Ма Інцзю зробила Тайвань занадто залежним від материкового Китаю. Цай Інвень висловила сподівання, що напруженість послабиться, острів продовжуватиме зміцнювати свою національну оборону та демонструватиме свою рішучість захищатися.

Станом на сьогодні Тайвань продовжує стикатися з зростаючим військовим і політичним тиском з боку Пекіна. Експерти відзначають, що захоплення Тайваню дозволить Пекіну взяти під контроль Південно-Китайське море, захопити кілька островів і вихід в Тихий океан. Тому не дивно, що у 2019 році президент Китаю Сі Цзіньпін заявив, що не виключає можливості застосування силових методів для повернення острова Тайвань [4].

У той же час громадяни Тайваню теж підтвердили свою рішучість і готовність боротися за свою незалежність. Зокрема, після того, як Демократична прогресивна партія вдруге перемогла на президентських виборах на острові в січні 2020 року, президент Цай Інвень офіційно відхилила заяву Пекіна на «об'єднання», заявивши, що «демократичний Тайвань і демократично обраний уряд ніколи не піддадуться на погрози» [5].

Варто сказати, що російсько-українська війна стала тим чинником, який матиме значний вплив на розв'язання тайванської проблеми. Розуміючи це, ще з початку зимового стягування у 2021-2022 рр. російських військ на українському кордоні ситуація прицільно моніторилася тайванською владою. Президентом Тайвані навіть була створена робоча група для стеження за російсько-українською війною та реакцією світу на неї. «Ця група повинна підтримувати контакти з державами, які беруть участь в конфлікті, йти в ногу з ситуацією, швидко інформувати про зміни та адекватно реагувати на них», – сказала Цай Інвень. Вона запевнила, що в нинішній ситуації Тайвань добре розуміє позицію України і повністю на її боці [6].

Таку увагу до російсько-українського конфлікту можна пояснити тим, що Тайвань бачить ситуацію між Україною та Росією такою самою, як і власні відносини з Китаєм. Набагато більший і могутніший сусід вважає, що Тайвань його територія, і припускає ймовірне військове завоювання острова. 23-мільйонне населення Тайваню не може самостійно протистояти Китаю, тому тайванська влада сподівається на оперативну підтримку американських військових. Але американська участь не гарантована, і розвиток російсько-

української війни стане важливим показником в цьому питанні [6].

Тайвань бачить свою ситуацію приблизно так само, як і українську. Ні Тайвань, ні Україна не хочуть чути заяв від сусідів про «єдину націю». Китай вдається до інформаційних, дипломатичних і військових провокативних дій щодо Тайваню, так само як Росія проти України. Також армії України та Тайваню менші за російську та китайську відповідно.

Схожими є також позиції, які Україна та Тайвань займають у стратегічному досвіді та історичному баченні Росії та Китаю. Мета захоплення кожної з країн – це, в першу чергу, бажання досягнути стратегічних цілей. Російська окупація України надасть Москві можливість контролю над Чорним морем і доступ до додаткових точок тиску на вразливі країни-члени НАТО – Румунію та Болгарію. В той час як завоювання острова Тайвань стане можливістю для комуністичного Китаю вирватися з першого ланцюга островів і здійснювати наступальні операції проти Японії, Філіппін і навіть територій США в тихоокеанському регіоні. Схожість цих двох ситуацій давно помічена західною пресою: часто з'являються статті про те, що Україна для Росії – як Тайвань для Китаю [7].

Головне, на що звертає увагу влада Тайваню в російсько-українському збройному зіткненні – це поведінка Сполучених Штатів Америки. Для острова ключовими є питання, чи будуть американці захищати Україну в разі загострення ситуації, чи вони готові втрутитися в конфлікт, як вони допоможуть Києву і чи можлива їх військова присутність на території України. На цьому тлі китайська преса рясніє пропагандистськими статтями про слабкість США в цій ситуації, про те, що Америка більше не зацікавлена брати участь у справах інших держав, і стосовно НАТО – яке нібито зараз переживає внутрішню кризу, тому на Альянс також не слід розраховувати.

Вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року викликало суттєве занепокоєння на острові Тайвань. Експерти висловлюють припущення, що російські дії на європейському континенті можуть розв'язати руки КНР в Азії. Такі застереження випливають з російсько-китайського військового зближення, яке можна спостерігати останнім часом: державами здійснюється активне проведення спільних військових навчань та проводяться ілюстрації усестороннього співробітництва, що базується насамперед на їхньому прагненні послабити лідерські позиції США та посилити власний вплив в регіоні [8].

Володимир Путін прибув до Пекіна на церемонію відкриття зимових Олімпійських ігор, де відбулася його зустріч з лідером Китаю Сі Цзіньпіном. Після зустрічі президенти оприлюднили спільну заяву, виступивши проти «кольорових

революцій», американського та іншого втручання в «регіональні справи», санкцій і введення додаткових військ у Європі. В. Путін зазначив, що двосторонні відносини держав розвиваються у формі дружби, стратегічного партнерства. Вони, на його думку, мають справді безпрецедентний характер і є прикладом гідних стосунків, які допомагають один одному розвиватися і водночас підтримують один одного. Росія також визнала острів Тайвань територією КНР і виступила проти тайванської незалежності в будь-якій формі [8].

У той же час представники тайванської розвідки заявляють, що китайська влада вирішила відтермінувати вторгнення на кілька років. Вже очевидно, що вторгнення на Тайвань не проводитиметься до кінця повноважень теперішнього президента Цай Інвень, чий термін підійде до завершення в 2026 році. Пекін за прикладом українського конфлікту зробив висновок, що війну не можна сприймати легковажно. Тож КНР планує удосконалити свою армію, базуючись на помилках Росії [9].

Російсько-українська війна привертає активну увагу як Пекіна, так і Тайбея, враховуючи їхнє власне розуміння перспектив військового конфлікту. Уряд Китаю заперечує, що між Україною і Тайванем є паралелі, в КНР неодноразово наголошували, що Тайвань – це не Україна, і завжди був невід'ємною частиною материка. На думку експертів, українська і тайванська ситуації дійсно відрізняються. Україна є незалежною суверенною державою, котру визнав світ, а Тайвань – це самопроголошена держава, яка де-юре є територією Китаю, а де-факто – ні [9].

Проте, незважаючи на багато відмінностей, які обумовлені географічним положенням, історичними факторами, економічними та політичними подіями, Україна і Тайвань сьогодні стикаються з однаковою проблемою, яка зближує їх більше, ніж будь-коли.

За словами міністра закордонних справ острова Джозефа Ву, Тайваню теж загрожує сильніша країна, тому він цілком на боці народу України. Офіційна позиція Тайваню супроводжується конкретними діями: острівна влада майже відразу приєдналася до західних санкцій (включно з обмеженнями на експорт напівпровідників на 20 млн доларів) і нарощує гуманітарну та фінансову підтримку України. Перший вантаж тайванської екстреної допомоги прибув до нашої держави вже 28 лютого 2022 р. Також здійснюється гуманітарна підтримка біженців, яка координується з іншими залученими країнами [10].

Також Міністерством закордонних справ Тайваню 2 березня було створено спеціальний рахунок, на який фізичні та юридичні особи можуть зробити пожертву. Лише за перший тиждень у такий спосіб вдалось зібрати біля 20 мільйонів доларів. Багато політиків готові підтримати укра-

їнців: президент Цай Інвень і кілька депутатів вирішили пожертвувати свої місячні зарплати на допомогу Україні, а радник президента Ку Куаньмін пожертував 1 мільйон доларів. Як він сам зазначив, дуже болісно стежити за долею українців, особливо дітей, які вимушено стали біженцями, тому він прийняв рішення допомагати та підтримувати їх [10].

Варто сказати, що російські військові дії проти України пробуджують бойовий дух тайванського суспільства. Потужний спротив українців надихає населення острова також протистояти могутньому сусіду, а владу спонукає зайнятись посиленням власної обороноздатності. Адже загроза з материка реальна як ніколи і значною мірою залежить від подальшого розгортання подій в Україні.

Агресія Росії проти України є своєрідним екзаменом для всього цивілізованого світу, випробуванням для багатьох держав на здатність поставити загальнолюдські цінності вище власних політичних та економічних інтересів. За цих обставин Китаю все важче знайти баланс між формуванням іміджу як світової держави, що боронить принципи міжнародного права і статуту ООН, і своїм бажанням підтримати позицію Росії, не допустивши її поразки у зіткненні з Заходом.

Аналітики зазначають, що Україна, як і Тайвань, має і завжди матиме критичну асиметрію з Росією з точки зору збройних сил та міжнародного політичного впливу. І як би влада КНР не виступала проти порівняння України з Тайванем, тепер вони цілком зрозумілі: результати російсько-української війни визначають вектор поведінки Пекіну щодо Тайбею. Тому тайванці так активно беруть участь у демонстраціях із плакатами: «Ми разом з Україною», бо розуміють, що й Україна стоїть за них [10].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи, варто зазначити, що проблема Тайваню має глибоке історичне коріння, а її вирішення зачіпає геополітичні інтереси таких провідних країн світу, як США та КНР. Відносини між Китаєм і Тайваню характеризувалися посиленням чи послабленням напруги значною мірою залежно від того, які політичні сили знаходилися при владі на острові. В останні роки спостерігається суттєва ескалація конфлікту між Тайваню і Китаєм, що суттєво збільшило загрозу китайської збройної інтервенції проти острова.

Російська військова агресія проти України стала тим фактором, який визначатиме перспективи врегулювання китайсько-тайванських відносин. Це пов'язано з тим, що і Україна, і Тайвань мають схожі асиметричні відносини конфліктогенного характеру із своїми більш потужними сусідами Росією та Китаєм відповідно. Відтак перемога України у війні та активна політика США у контексті російсько-українського конфлікту стануть тими факторами, які знижуватимуть вірогід-

ність конфлікту між Китаєм і Тайваню. І, навпаки, поразка нашої держави у поєднанні з пасивною позицією США стимулюватимуть Китай до силового вирішення проблеми Тайваню.

Зважаючи на те, що станом на сьогодні російсько-українська війна триває, а її конкретний

результат ще не до кінця визначений, ми не можемо однозначно спрогнозувати вплив війни між Росією та Україною на проблему Тайваню. Відтак з'ясування такого впливу в майбутньому вбачається перспективним напрямком наших подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сергейчук С. США и Китай. М. : Международные отношения, 1973. 238 с.
2. Шевчук О. Вибори Президента Тайванської адміністрації у контексті американсько-китайських відносин. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 107, Ч. 1. С. 72-79.
3. Габуев А. Разлад между Тайванем и Китаем сошел на три «нет». *Газета «Коммерсантъ»*. 21 травня 2008. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/894112>
4. Китай і Тайвань: мирне возз'єднання чи війна? *BBC*. 9 жовтня 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58855514>
5. Taiwan President Tsai calls for stability in China relations. *AP News*. 20 травня 2020 р. URL: <https://apnews.com/article/health-asia-pacific-china-beijing-virus-outbreak-3c53daa1b0474d4e6bce3d588417a43e>
6. Tsai orders establishment of task force on Ukraine. *Focus Taiwan: CNA English News*. 28 січня 2022. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/202201280016>
7. Шевченко О. Борьба за Евразию: на прицели Украина и Тайвань. *Фокус*. 10 січня 2022. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/502661-borba-za-evraziyu-na-pricele-ukraina-i-tajvan>
8. Myers S. The opening ceremony drew world leaders despite a U.S. diplomatic boycott. *The New York Times*. 4 лютого 2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/02/04/sports/olympics/putin-opening-ceremony-china.html>
9. Тайвань: военная неудача России в Украине отсрочила вторжение Китая на годы. 30 березня 2022. URL: <https://rus.err.ee/1608549244/tajvan-voennaja-neudacha-rossii-v-ukraine-otsrochila-vtorzhenie-kitaja-na-gody>
10. Бутирська Н. Чому тайванці підтримують Україну? *Дзеркало тижня*. 18 березня 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/international/chomu-tajvantsi-pidtrimujut-ukrajinu.html>